

KEHITYSVAMMAISEN PALVELUOPAS
OPAS TEHOSTETUN PALVELUASUMISEN OHJAAJILLE

Laura Alikoski

Janika Saastamoinen

Opinnäytetyö, syksy 2015

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Diakonisen hoitotyön koulutus-
ohjelma

Sairaanhoitaja (AMK) +

diakonissan virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Alikoski, Laura & Saastamoinen, Janika. Kehitysvammaisen palveluopas. Oulu, syksy 2015, sivumäärä 46, 1 liite. Diakonia- ammattikorkeakoulu, hoitotyön koulutusohjelma, diakonisen hoitotyön suuntautumisvaihtoehto, Sairaanhoidaja(AMK) + diakonissan virankelpoisuus.

Opinnäytetyö toteutettiin toiminnallisena opinnäytetyönä, jonka tarkoituksena oli tuottaa opas Nuorten ystävät Oy:n ohjaajille, jotka työskentelevät yli 18-vuotiaiden kehitysvammaisten tehostetuissa palveluasumisyksiköissä. Opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää kehitysvammaisen ohjausta.

Opas on tuotteistettu yhteistyössä Nuorten ystävät palvelut Oy palvelusesimiesten kanssa. Opas esittelee yli 18 vuotiaiden kehitysvammaisten palvelujen saatavuutta. Oppaan tieto käsittelee erityisesti Nuorten ystävät ry:n tehostettujen palveluasumisyksiköiden asukkaita. Opas on tehty sähköiseen muotoon, jotta sitä voidaan jatkossa täydentää ja muokata.

Asiasanat: diakoninen hoitotyö, kehitysvammaisuus, ohjaus, opas, toiminnallinen opinnäytetyö

ABSTRACT

Alikoski, Laura & Saastamoinen, Janika. Service guide for the mentally disabled. Oulu. Autumn 2015. 46 pages, 1 appendix. Language: Finnish. Diaconia University of Applied Sciences. Degree programme of nursing. Option of diaconal nursing. Degree: Registered Nurse + Deaconess.

This thesis was carried out as a functional thesis. Its goal was to produce a service guide for the instructors of the mentally disabled. The instructors work for Nuorten Ystävät Palvelut Oy, Finland and their clients are mentally disabled adults. The aim was to develop mentally disabled control.

The service guide was composed together with the staff of the Nuorten Ystävät Palvelut Oy. The content of the guide was chosen to be the services of a mentally disabled person over 18 years of age and what the services consist of. The information is particularly for specifically at Nuorten ystävät palvelut Oy enhanced service housing units residents. Service guide has been made into an electronic format that it can complement and customize.

Keywords: diaconal nursing, mentally handicapped, service guide, guidance, functional thesis

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2.1 Kehitysvammaisen ohjaus.....	8
2.2 Kehitysvammaisten erityishuolto ja palvelusuunnitelma	10
3 OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET JA TARKOITUS	13
4 OPPAAN TUOTTEISTAMINEN	14
4.1 Oppaan toimintaympäristö.....	14
4.2 Oppaan suunnittelu	15
4.3 Oppaan sisällön valinta ja viimeistely	16
4.4 Oppaan arviointi	16
5 POHDINTA	18
5.1 Eettisyys	21
5.2 Luotettavuus.....	22
LÄHTEET.....	23
LIITE 1	25

1 JOHDANTO

Kunnan on järjestettävä vammaispalvelulain perusteella vaikeavammaiselle henkilölle palveluasumista, jos henkilö sairautensa tai vammansa vuoksi sitä tarvitsee, selviytyäkseen tavanomaisista elämän toiminnoista. Kunta voi päättää palveluasumisen järjestelytavasta. (terveyden- ja hyvinvoinninlaitos, palveluasuminen 2015.) Kunta voi järjestää asumispalvelut itse tai ostaa palvelut ostopalvelusopimuksella. Ostopalvelut voidaan ostaa toiselta kunnalta tai kuntayhtymältä sekä yksityisiltä palveluntuottajilta. (Kilpailu- ja kuluttajavirasto, palveluasumisen sopimukset ja maksaminen, i.a.)

Nuorten Ystävät palvelut Oy tarjoaa kehitysvammaisille lapsille, nuorille ja aikuisille yksilöllistä, tehostettua asumispalvelua. Asiakkaiden tuen tarpeet voivat liittyä kehitys- tai muuhun vammaan sekä kehityksen viivästymään ja niihin liittyviin vaikeuksiin. Asiakkailta voi olla kommunikaatiovaikeuksia, neuropsykiatrisia vaikeuksia, mielenterveysongelmia, sekä erilaisia mielenterveysongelmia. Tehostetut asumispalvelun piiriin pääsee erityishuolto-, vammais- tai lastensuojelulain perusteella. (Nuorten Ystävät, i.a.) Tehostettu asumispalveluyksikkö tarjoaa palvelua kodinomaisessa ja turvallisessa ympäristössä, mahdollistaen asiakkaan selviytymisen arjessa. Ohjaajat avustavat asiakasta heidän kodissaan. Työntekijöinä asumispalveluyksiköissä toimii lähinnä sairaanhoitajia, lähihoitajia ja sosionomeja.

Diakoninen hoitotyö on asiakkaiden kokonaisvaltaistahoitoa ja terveydenedistämistä, joka perustuu kristilliseen ihmiskäsitykseen. Diakonisen hoitotyön tavoitteena on ihmisen kokonaisvaltainen auttaminen ja palveleminen. Ihminen kohdataan jakamattomana sieluna ja ruumiina. Diakonisessa hoitotyössä pyritään myös siihen, että ihminen näkee itsensä ainutlaatuisena ja sopeutuu sairauden tuomiin muuttuneisiin elämäntilanteisiin, oppii hyväksymään ne ja elämään niiden mukaisesti. (Diakonian tutkimus 2005, 5.)

Tämän opinnäytetyön tehtävä oli tuottaa opas Nuorten Ystävät palvelut Oy:n vammaispalveluiden ohjaajille. Vammaispalvelulaki on muuttumassa. Kaikki ohjaajat eivät tiedä, mitä kaikkia palveluja heidän asiakkailleen voidaan tarjota asumisyksikön ulkopuolelta ja mihin asiakkaalla on lainmukainen oikeus. Asiakkaan kodin ulkopuolella tapahtuvat palvelut hankitaan erilaisten muiden palveluiden kautta. Nuorten Ystävät palvelut Oy:n sairaanhoitajien tehtävänä on ohjata asiakkaita, heidän omaisiaan, sekä työtiimin ohjaajia löytämään asiakkaalle yksilöllisiä palveluja. Palveluilla mahdollistetaan asiakkaalle hyvä, mielekäs ja ihmisarvoinen elämä. Opinnäytetyön tavoitteena on kehittää palveluasumisen asiakkaiden ohjausta.

2 KEHITYSVAMMAISEN HENKILÖN PALVELUN TARVE

WHO:n määritelmän mukaan älyllisellä kehitysvammaisuudella tarkoitetaan tilaa, jossa henkilön henkinen suorituskyky kehitys on kokonaan estynyt tai se on epätäydellinen. Erityisesti kehitysiässä puutteelliset taidot, kuten henkiseen suorituskykyyn vaikuttavat kognitiiviset, motoriset, sosiaaliset ja kielelliset taidot. Älyllinen kehitysvammaisuus voi esiintyä yhdessä minkä tahansa muun psyykkisen tai fyysisen sairauden kanssa, tai se voi esiintyä myös täysin yksinään ilman muita lisäsairauksia. (Kaski, 2012, 16.)

Vielä voimassa olevan kehitysvammalain mukaan kehitysvammaisella tarkoitetaan henkilöä, jonka kehitys tai henkinen toiminta on häiriintynyt tai estynyt joko synnynnäisen vian vuoksi tai kehitysiässä saadun sairauden, vamman tai vian vuoksi. (Haarni, 2006, 14.) Tällä hetkellä Suomessa arvioidaan olevan noin 40 000 kehitysvammaista henkilöä. Tämä koskettaa siis noin joka sadatta henkilöä Suomalaisista. Suurimmalla osalla kehitysvamma on lievä, eikä se välttämättä näy päivittäisissä toiminnoissa. (Kehitysvammaliitto, kehitysvammaiset ihmiset työelämässä i.a 2012.)

Kehitysvammaiset ovat yksi ryhmä muiden väestöryhmien joukossa. Kehitysvammaisella henkilöllä on samoja tarpeita ja oikeuksia kuten muillakin yhteiskunnanjäsenillä. Heidän hyvinvointinsa koostuu samoista tekijöistä kuin yleensä, mutta heidän kykynsä rakentaa omaa hyvinvointiaan erilaisten palveluiden kautta ovat rajoittavammat kuin ei vammaisella henkilöllä. Kehitysvammaisen on ensisijaisesti ihminen ja hänen vammansa on vasta toissijainen ominaisuus. (Haarni, 2006, 14.)

2.1 Kehitysvammaisen ohjaus

Ohjaus on menetelmä, jota voidaan käyttää monenlaisessa työssä. Ammatillinen ohjaus on suunniteltua ja se sisältää useita tavoitteita. Ohjauksen tavoitteena on edistää asiakkaan kykyä parantaa omaa elämää haluamallaan tavalla. (Onnismaa 2007, 7.) Ammatillisessa ohjauksessa käytetään tiedottamista, ohjausta ja neuvontaa. Tiedon jakamisella annetaan asiakkaalle tietoa, jota hän tarvitsee esimerkiksi vammastaan tai sairaudestaan. Pedagogisen ohjauksen ja opetuksen on tarkoitus tuoda ohjaukseen oppijan näkökulman. Ohjauksessa asiakkaalle voidaan antaa myös neuvoja. Usein asiakas kaipaa ohjaustilanteissa neuvoja, jotka tukevat häntä päätöksenteossa. Täytyy kuitenkin muistaa, että ohjaus ei saa keskittyä vain neuvojen antamiseen. Liiallinen neuvominen on este ohjaajan ja asiakkaan tasavertaiselle ohjaussuhteelle. Ohjaus keskittyy aina asiakkaan tulevaisuuteen. (Onnismaa 2007, 23-26.)

Diakonisessa hoitotyössä tärkeä osa asiakkaan hoitoa, on ohjaus. Asiakkaan ohjaus kuuluu jokaisen hoitajan tehtäviin. Ohjausta toteutetaan suunnitellusti ohjaustilanteissa sekä osana asiakkaan hoitoa ja hoitotoimenpiteitä. (Kyngäs 2007, 5.) Diakonisessa hoitotyössä ohjaus tukee asiakkaan hoito- ja kuntoutussuunnitelmaa. (Onnismaa 2007, 20.) Erityisesti sairaanhoitajat pitävät asiakkaiden ja omaisten ammatillista ohjausta erittäin tärkeänä osana työtä. Ohjauksella kannustetaan asiakasta ottamaan vastuu terveydestään ja huolehtimaan itsestään mahdollisimman hyvin. Ohjauksella myös autetaan asiakkaita löytämään omia voimavaroja. (Kyngäs ym. 2007, 5.) Ohjauksella pyritään edistämään asiakkaiden kykyä parantaa omaa elämäänsä haluamallaan keinoilla. Asiakas on aktiivinen omien pulmien ratkaisemisessa. Hoitaja ei esitä tilanteeseen valmiita ratkaisuja, vaan tukee asiakasta päätöksenteossa. Asiakkaan ja hoitajan ohjaussuhde on tasavertainen. Asiakas on oman elämänsä asiantuntija. Hoitaja tuo ohjaustilanteeseen oman ammatillisen asiantuntijuuden. Ohjaus rakentuu asioille, joita asiakas pitää tärkeinä. Tarve voi liittyä esimerkiksi terveysongelmiin, sosiaalisiin ongelmiin tai elämän muutosvaiheisiin. Hoitajalle ohjaukseen haasteita tuovat asiakkaiden erilaisuus ja siitä johtuvat asiakkaiden erilaiset tarpeet. Ohjauksessa

välttämätöntä on selvittää asiakkaan fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset taustatekijät, jotta yksilöllisiin tarpeisiin voidaan vastata mahdollisimman hyvin. Ohjaustavoitteisiin pääsemiseksi hoitajalta ja asiakkaalta vaaditaan tavoitteellista ja aktiivista otetta sekä hoitajalta omien ohjaukseen vaikuttavien tekijöiden tuntemista. On tärkeää, että hoitaja tunnistaa asiakkaan voimavarat sekä asiakkaan henkisen ja hengellisen tilan. Myös se, mitä tietoja asiakkaalla jo on olemassa, mitä hän ohjauksessa haluaa tietää ja mitä hänen pitää tietää, on olennaista kartoittaa. Jos ohjaus perustuu hoitajan ja asiakkaan samanlaisiin näkemyksiin, parantaa se huomattavasti asiakkaan tyytyväisyyttä ja sitoutumista hoitoon. (Kyngäs ym. 2007, 25-47.)

Kehitysvammaisen kuntoutuksessa tärkeänä osana ovat toimintakyvyn ylläpitäminen ja sen lisääminen. Kehitysvammaisen ohjauksen tavoitteena on auttaa ohjattavaa käyttämään omia voimavarojaan tavoitteellisesti hyväkseen. (Onnismaa 2007, 20.) Kehitysvammaisten kanssa työskennellessä ohjausvuorovaikutusta ei aina voida ennakoida. Hyvät ohjausmenetelmät eivät aina riitä takaamaan onnistunutta vuorovaikutusta, ne voivat kuitenkin olla ohjaajan apuna ja selkiyttää tilannetta ryhmä- ja yksilöohjauksessa. Hyvä ohjaaja suunnittelee toimintaa etukäteen ja asettaa ohjaukselle selkeitä tavoitteita. Tärkeitä työvälineitä ohjauksessa ovat kyseleminen ja asioiden selventäminen. Kehitysvammaisten ohjauksessa välitön ja aito asenne ovat keskeisiä asioita. Ne eivät kuitenkaan poista ohjaajan asiantuntijuutta. Joskus ohjaajan tulee asettaa ohjaustilanteissa selkeitä ja yksipuolisia rajoja. Poikkeustilanteessa, esimerkiksi silloin, jos asiakas on itsetuhoinen, ohjaaja voi käyttää ohjaustilanteessa määräävää otetta. Silloin ohjaaja määrittelee ongelman ja antaa asiakkaalle toimintatavat. Ohjaajan tulee kuitenkin välttää määräävää otetta koska se lisää asiakkaan riippuvuutta eikä asiakas pääse käyttämään omia voimavarojaan. Ohjaajan on tärkeä kannustaa kehitysvammaista asiakasta löytämään omia vahvuuksiaan epäonnistumisten sijaan. (Onnismaa 2007, 29-32.)

Kehitysvammaiset jäävät helposti tiedonvälityksen tai kulttuuritarjonnan ulkopuolelle, koska monelle kehitysvammaiselle jo lukutaidon omaksuminen on haastavaa. Lähes kaikille kehitysvammaisille yleiskielen tekstin ymmärtäminen on vaikeaa. Tasa-arvon, osallistumisen ja mielipiteiden ilmaisun ehdoton edellytys on,

että tieto on ymmärrettävässä muodossa. Kehitysvammaiset hyötyvätkin selkokielestä, tukiviittomista ja kuvien käytöstä. Ne tarjoavat mahdollisuuden pohtia ja keskustella omaan elämään liittyvistä asioista, saada tietoa ajankohtaisista asioista ja olla osana tasavertaista ohjaussuhdetta. Selkokieltä on muutettu sisällöllisesti ja rakenteellisesti helpommin ymmärrettäväksi. Selkokieli tulee suunnata jollekin tietylle kohderyhmälle. (Hintsala 1997, 7-11.)

Kehitysvammaisen arkeen kuuluu tilanteita, joissa hän tarvitsee ohjausta ja opetusta. Osa kehitysvammaisista on tottunut siihen, että muut ihmiset tekevät päätökset heidän puolestaan. Tänä päivänä tavoitteena on kuitenkin tukea kehitysvammaisten tasavertaista jäsenyyttä yhteiskunnassa ja heidän lähiyhteisössään. On tärkeää, että kehitysvammaisen pystyy ilmaisemaan mielipiteitään ja vaikuttamaan omaan elämäänsä. (Hintsala 1997, 66-68.)

2.2 Kehitysvammaisten erityishuolto ja palvelusuunnitelma

Kehitysvammalain tavoitteena on poistaa esteitä, jotka estävät tai vaikeuttavat kehitysvammaista henkilöä liittymästä yhteiskunnan elämään. Tukitoimintojen avulla pyritään turvaamaan kehitysvammaisen henkilön mahdollisuudet elää normaalia arkea ja elämää. Erityishuollon tarkoituksena on edistää vammaisen suoriutumista päivittäisissä arkisissa toiminnoissa, sekä sopeutumaan yhteiskuntaan. Erityishuollon tarkoituksena on tukea kehitysvammaisen henkilön ominta-keista toimeentuloa. Kehitysvammaisen henkilön tarvitsema hoito ja huolenpito pyritään turvaamaan tapauksissa, kun tämä ei ole mahdollista yleisten terveyden- ja sosiaalihuollon palvelujen turvin. (Kaski, yms. 2009, 326.)

Erityishuoltopalveluita annetaan henkilöille kehitysvammalain 1.§:n mukaan, jonka kehitys tai henkinen toiminta on häiriintynyt tai estynyt synnynnäisen tai kehitysiässä saadun sairauden, vian tai vamman vuoksi, tai ei muun lain nojalla voi saada tarvitsemiaan palveluja. Erityispalveluiden tarve tulee esille lapsuus tai nuoruusiässä. Tällöin henkilön kehitysikä on testattu. Vastuu erikoishuoltopalveluiden järjestämisestä on kunnalla, missä henkilö asuu. Kunnat voivat järjestää

kehitysvammahuoltonsa itse tai olemalla jäsenenä toimintaa hoitavassa kuntayhtymässä. Kunta voi ostaa palvelut yksityiseltä palveluntuottajalta, toiselta kunnalta, kuntayhtymältä tai hankkia palvelut valtiolta. (Kaski, ym. 2009, 327.)

Sosiaali- ja terveydenhuollon tutkimus- ja kehittämiskeskus sekä lääninhallitus vastaavat erityishuollon palvelujärjestelmän, toimintajärjestelmän ja toimintapolitiikan yleisestä suunnittelusta, valvomisesta ja ohjaamisesta. Terveys- ja hyvinvoinninlaitos huolehtii asiantuntijavirastoa alaa koskevasta tiedonhankinnasta ja tiedon siirrosta sen käyttäjille. (Kaski, ym. 2009, 328.)

Erityishuoltopalveluiden johtoryhmässä ovat edustettuna sosiaalihuollollinen, lääketieteellinen ja kasvatuksellinen asiantuntemus. Nämä vastaavat erityishuollon yksilöllisestä järjestämisestä. Sosiaalilautakunta toimii kunnan erityishuoltoviranomaisena. Kotikunnalle tehtävä aloite kehitysvammahuollon saamisesta tehdään sosiaalilautakunnalle tai erityishuoltopiirin kuntayhtymälle. (Kaski, ym. 2009, 331.)

Yksityinen palveluntuottaja tai kunnan erityishuoltopiiri voivat toteuttaa ja suunnitella yksilöllistä erityishuoltoa. Kehitysvammaisen omaiset tai hän itse voivat selvittää kunnan sosiaalitoimiston kanssa, mitä erityishuoltopalveluita on mahdollista käyttää ja saada. Palveluntuottajat voivat antaa tietoa erityispalveluista. Päätöksen erityishuollon palveluista tekee kehitysvammaisen kotikunta ja erityishuoltopiiri. (Kaski, ym. 2009, 332.) Jokaiselle kehitysvammaiselle tehdään henkilökohtainen ja yksilöllinen palvelusuunnitelma, joka mahdollistaa henkilölle mahdollisimman normaalin ja yksilöllisen elämän.

Palveluja ja tukitoimia tarvitsevalla henkilöllä on lakiin perustuva oikeus saada häntä itseään koskeva palvelusuunnitelma. Palvelusuunnitelma suunnitellaan tukitoimista, joita vammaisen henkilö tarvitsee. Palvelusuunnitelmassa ilmenee henkilön tarvitsemat palvelut. Siinä on yksityiskohtaisesti asiakkaan yksilölliseen palveluntarpeeseen ja elämäntilanteeseen liittyvät seikat. Näillä on merkitystä palvelujen sisältöön, sekä kuinka paljon palveluja järjestetään. Palvelusuunnitelmassa tulee ilmenevät mitä palvelu maksaa ja miten maksut hoidetaan. (Kehitysvammaisten tukiliitto, palvelusuunnitelma i.a.)

Palvelusuunnitelma laaditaan yhdessä vammaisen henkilön kanssa, tarvittaessa hänen läheistensä läsnä ollessa. Palvelusuunnitelmaan sisältyviä palveluja ja tukitoimia haetaan erillisellä hakemuksella. Viranomaisen antaa kirjallisen päätöksen ja muutoksenhakuohjeet. Palvelutarve kirjataan palvelusuunnitelmaan, vaikkei palvelua heti saisikaan. Jos palvelun tarpeessa tai olosuhteissa tapahtuu muutoksia, palvelusuunnitelmaa tarkistetaan. Vammaispalvelulain mukaan palvelutarpeen selvittäminen aloitetaan seitsemäntenä arkipäivänä asiakkaan yhteydenotosta. Palveluja koskevat päätökset tehdään kolmen kuukauden kuluessa hakemuksesta. (Kehitysvammaisten tukiliitto i.a.)

Palvelusuunnitelman mukaan voidaan toteuttaa yksilöllistä palveluasumista asiakkaalle. Palvelusuunnitelma käsitellään oman kunnan ja yksityisen palveluasumisen yhteisissä kuntalapalaverissa. Palaverissa on läsnä asiakas, hänen läheistensä, kunnan sosiaalityöntekijä, sekä palveluasumisen omaohjaaja sekä vastaavaohjaaja. Palaverissa käydään asiakkaan tilanne läpi ja päivitetään tarvittaessa palvelusuunnitelmaa. Ennen palaveria omaohjaaja tekee asiakkaan kuntoutussuunnitelman, missä käy ilmi asiakkaan tämän hetkinen tilanne ja avun tarpeet arjessa. Kuntoutussuunnitelma on apu palvelusuunnitelman päivittämisessä. Palvelusuunnitelman laatimisen jälkeen omaohjaaja tarkistaa, että asiakkaalla on tarvittavat palvelut saatavilla. Jos asiakkaalle on palvelusuunnitelman mukaan saatavilla uusia palveluja, esimerkiksi kuljetuspalvelua, omaohjaajan tehtävänä tehdä tarvittavat hakemukset palveluiden saamiseksi asiakkaalle. Kuntalapalaverit pidetään kerran vuodessa ja tarvittaessa useammin. (Kehitysvammaisten tukiliitto i.a.)

3 OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET JA TARKOITUS

Tämän opinnäytetyön tarkoitus oli tuottaa opas Nuorten Ystävät palvelut Oy:n vammaispalveluiden ohjaajille. Oppaan tavoitteena oli kehittää kehitysvammaisen ohjausta. Opas täydentää sairaanhoitajien ja ohjaajien tietämystä kehitysvammaisille saatavista palveluista oman asumisyksikkönsä ulkopuolella.

4 OPPAAN TUOTTEISTAMINEN

4.1 Oppaan toimintaympäristö

Nuorten ystävien vammaispalvelut järjestetään erityishuolto- ja vammaispalvelulain perusteella. Nuortenystävien vammaispalvelut tarjoavat tehostettua palveluasumista täysi-ikäisille kehitysvammaisille, jotka tarvitsevat elämiseen monitahtoista apua ja tukea. Tavoitteena on asukkaan kokonaisvaltainen hyvinvointi ja hyvä elämän laatu. Tuen tarpeet voivat liittyä kehitys- tai muuhun vammaan, kehityksen viivästymiseen tai muihin vaikeuksiin, esimerkiksi kommunikaatiovaikeuksiin, mielenterveysongelmiin, neuropsykiatrisiin ongelmiin, traumatisoitumiseen tai asiakkaalla voi olla erilaisia riippuvuuksia. (Nuorten Ystävät, vammaispalvelut i.a.)

Nuorten Ystävät Palvelut Oy:n tehostettua palveluasumispalvelua on saatavilla Muhoksella, Turussa ja Imatralla. Palveluasumisyksiköissä asiakkailla on omat huoneet ja kylpyhuoneet. Yhteisinä tiloina ovat muun muassa keittiö, olohuone ja sauna. Asiakkaiden määrä vaihtelee asumisyksikön mukaan. Esimerkiksi yhdessä Muhoksella sijaitsevassa tehostetun asumispalvelun yksikössä on 12 asiakaspaikkaa. Tehostetun palveluasumisen yksiköissä on huomioitu tilojen esteettömyys, turvallisuus sekä tilojen selkeys. (Nuorten Ystävät, vammaispalvelut i.a.) Vammaispalveluissa työskentelee noin 260 ammattilaista ympäri Suomen. Ohjaajia on eri ammattikunnista; Sairaanhoidajia, lähihoitajia, sosionomeja, kuntoutumisenohjaajia ja yhteisöpedagogeja. Jokaisessa tehostetun palveluasumisen yksikössä työskentelee vähintään yksi sairaanhoitaja. Ohjaajat tekevät pääasiassa kolmivuorotyötä. Ohjaajien määrä riippuu asumisyksikön tarpeesta. (Nuorten Ystävät, vammaispalvelut i.a.) Henkilökuntaa koulutetaan asiakkaiden tarpeita vastaaviksi. Monella asiakkaalla on vaikeuksia puheentuottamisen kanssa ja henkilökunnan tulee osata puhetta tukevien ja korvaavien menetelmien käyttöä, kuten kuvakommunikaation käyttöä. Kuvakommunikaatio on tukena jokapäiväisessä elämässä vammaispalveluyksiköissä. Vammaispalveluiden asiakkailla

voi esiintyä haastavaa ja aggressiivista käyttäytymistä. Henkilökuntaa koulutetaan haastavien tilanteiden ennaltaehkäisyyn ja hallintaan Avec koulutuksella. Ohjaustyö vaatii ohjaajalta monenlaista osaamista ja jatkuvaa tietojen päivittämistä. Ohjaaja on asiakkaan tukena arkitoiminnoissa tukien asiakkaan osallisuutta ja itsemääräämisoikeutta. Ohjaaja tukee ja avustaa asiakasta sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja kommunikoinnissa. (Nuorten Ystävät, vammaispalvelut i.a.)

Tämän opinnäytetyön idea syntyi Nuorten Ystävät Palvelut Oy:n tarpeista ja toiveista. Opas tukee ohjaajia heidän arkityössään löytämään asiakkaille ne palvelut, jotka tukevat asiakkaiden selviytymistä asumispalveluyksikön ulkopuolella. Ohjaaja opastaa omaisia ja asiakasta palveluiden piiriin. Tieto palveluista on hajanaista. Tietoa on vaikea löytää. Palvelun tarjoajiin on yhteydessä asiakkaan oma ohjaaja yhteistyössä omaisten kanssa. Vastuu asioiden hoidosta on tehostetun asumispalveluyksiköiden ohjaajilla. Opas on kaikkien saatavilla ja tarkoitus on, että tieto oppaasta löytyy nopeasti. Vammaispalvelulakiin 2015 muutosten myötä asiakkaan mahdollisuudet palveluihin tulevat olla jokaisen ohjaajan ja sairaanhoitajan tiedossa. Opas on tärkeä työkalu asiakastyöhön.

4.2 Oppaan suunnittelu

Opas tulee kaikkien Nuorten Ystävät Palvelut Oy:n tehostetun palveluasumisen yksiköiden käyttöön. Opas on sähköisessä muodossa esimiesten tulostettavissa. Nuorten Ystävät Palvelut Oy:n aloitteesta teimme kehitysvammaisten ohjaajille oppaan, jossa kerrotaan asiakkaan palvelut tehostetun palveluasumisyksikön ulkopuolella. Asiakkaan tarpeet lähtevät asiakkaasta itsestä ja jokaiselle asiakkaalle hankitaan palveluja yksilöllisesti hänen toiveitaan kunnioittaen. Koska tehostettu asumispalveluyksikkö tuottaa tänä päivänä palvelut vain palveluyksikön sisäpuolella, on muut asiakkaalle kuuluvat palvelut hankittava muualta.

Aloitimme oppaan suunnittelun joulukuussa 2014. Kävimme keskustelemassa Nuorten Ystävät Palvelut Oy:n palveluesimiesten kanssa, jonka kanssa sovimme

oppaan teosta ja alustavasta sisällöstä. Tapasimme tammikuussa 2015 palveluesimiehet uudelleen, jonka jälkeen oppaan sisältö tarkentui. Oppaan tulisi olla mahdollisimman selkeä ja johdonmukainen sekä helposti saatavilla, jotta ohjaajat innostuvat käyttämään sitä.

4.3 Oppaan sisällön valinta ja viimeistely

Oppaan kokoaminen aloitettiin etsimällä tietoa kehitysvammaisten palveluista ja tutustumalla vammaispalvelulakiin sekä sosiaalihuoltolakiin. Vinkkejä oppaaseen haettiin muiden opinnäytetöistä. Vinkkejä hyvistä ja ajantasaisista lähteistä saatiin yhteistyökumppaneiltamme. Opas sisältää tietoa terveydenhuoltopalveluista, kunnan myöntämistä palveluista, kelan etuuksista, sekä tietoa järjestöistä ja seurakuntien tarjoamista palveluista. Nämä ovat keskeisimmät palvelut tehostetun palveluasumisen ulkopuolella, mitä asiakas tarvitsee arjesta selviytymisen tueksi. Tehostettu palveluasuminen tarjoaa ympärivuorokautista huolenpitoa, ohjausta tukea kehitysvammaiselle henkilölle. (Nuorten Ystävät, asumispalvelut i.a.) Kaikki tehostetun palveluasumisen lisäksi tulevat palvelut hankitaan asiakkaalle asiakkaan henkilökohtaisen palvelusuunnitelman perusteella.

Oppaan sisällöstä käy ilmi, miten ja mistä palveluja ja etuuksia haetaan. Nämä ovat keskeisiä asioita joka päiväisessä ohjaustyössä kehitysvammaisten henkilöiden parissa. Terveystuon palveluja tarvitaan säännöllisesti. Tehostetun palveluasumisen asiakkailla pääasialliset tulonlähteet ovat erilaiset tuet, jotka he saavat pääasiassa Kelan kautta. Asiakkaiden kotikunnat myöntävät asiakkailleen erilaisia arkea helpottavia palveluja, kuten esimerkiksi henkilökohtaisia avustajia sekä kuljetuspalvelun.

4.4 Oppaan arviointi

Tuotteiden kehittämissä on tärkeää kerätä palautetta työn erivaiheissa tuotteen tilaajalta sekä kohderyhmältä, jolle tuote on suunnattu. Ennen käyttöönottoa tuotteen testaavat ne käyttäjät, joille tuote suunnitellaan. Palautetta on myös hyvä

kerätä sellaisilta henkilöiltä, jotka eivät tunne tuotetta entuudestaan. (Jämsä & Manninen 2000, 80.) Arvioinnin kohteita ovat työn idea ja käyttökelpoisuus, asetetut tavoitteet ja niiden saavuttaminen, tietoperusta ja kohderyhmä sekä teoreettinen viitekehys. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 154.)

Ensimmäisen palaute Nuorten ystävät palvelut Oy:n yhteyshenkilöiltä oli ohje korjata opasta, että oppaaseen jäisi tiedot palveluista ja siitä, mistä niitä haetaan. Tärkeät puhelinnumerot, Internet-sivut ym. tulee oppaassa näkyä selkeästi. Ohjeistukseksi tehtiin lyhyt johdanto oppaan ensimmäiselle sivulle. Palautteen mukaan teimme tarvittavat korjaukset. Tämän jälkeen palautetta oppaasta kysyttiin opettajilta ja ulkopuolisilta henkilöiltä. Palautteen jälkeen tuote viimeisteltiin. Viimeistelyn jälkeen tuote oli käyttövalmis. (Jämsä & Manninen 2000, 81.) Opas tulee Nuorten ystävät palvelut Oy:n tehostetun vammaispalveluyksiköiden käyttöön. Yksiköiden henkilökuntaa informoidaan tuotteen käytöstä. Valmista opasta ei testattu vammaispalvelun yksiköissä ennen sen käyttöönottoa.

Viimeistelyn jälkeen opas lähetettiin yhteistyökumppanille. Opinnäytetyön idea oli hyvä ja opas oli palautteen mukaan tarpeellinen. Opas on selkeä, loogisesti etenevä kokonaisuus, ja siitä löytyy kaikki tarvittavat, ajan tasalla olevat tiedot. Oppaan käyttö yksiköissä helpottaa ohjaajien työtä ja säästää aikaa. Opas on suunnattu ammattilaisten käyttöön, joten kieliasu ja sanasto ovat ymmärrettäviä. Oppaan käyttöaste on hyvä. Yksiköiden henkilökunta ottaa tuotteen päivittäiseen käyttöön. Opas tulee kaikkien Nuorten Ystävien tehostetun palvelus asumisen yksiköiden käyttöön. Opas on sähköisessä muodossa esimiesten tulostettavissa.

5 POHDINTA

Valitsimme opinnäytetyömme aiheeksi kehitysvammaisen ohjauksen. Aihe on ajankohtainen ja se tuntui mielenkiintoiselta. Saatavilla oleva tieto kehitysvammaisten palveluista on hajanaista ja yhteneväistä tietoa on vaikea löytää. Suhautuminen kehitysvammaisiin on muuttunut. Haasteet työntekemiseen olivatkin ajan tasalla olevan tiedon löytyminen, koska vammaispalvelulaki muuttui opinnäytetyön edetessä. Kehitysvammainen on yksilö, jolle palvelut hankitaan hänen omien tarpeiden ja mielipiteiden mukaan. Jokaiselle asiakkaalle valitaan palvelut, mitä hän tarvitsee. Kaikki eivät tarvitse samoja palveluja. Nuorten Ystävien yksi arvoista on rohkeus, joka näkyy käytännön kristillisyytenä: kaikki elämä on yhtä arvokasta ja vammaisen henkilö on yksi meistä. Työssä on perehdytty kehitysvammaisia koskeviin lakeihin sekä palvelusuunnitelmaan, jonka mukaan jokaiselle asukkaalle suunnitellaan yksilöllinen palvelujen tarve.

Tekijöinä halusimme oppia tekemään oppaan työelämän käyttöön, josta on hyötyä käytännön hoitotyössä. Tavoitteenamme oli myös oppia tekemään yhteistyötä työelämän edustajan kanssa. Halusimme lisätä sekä omaa, että kehitysvammaisten parissa työskentelevien tietoisuutta kehitysvammaisten asemasta ja oikeuksista yhteiskunnassa. Diakonisen hoitotyön opinnoissa kehitysvammaisuutta käsitellään hyvin niukasti. Suomessa ei ole erikoisnimikettä sairaanhoitajille, jotka ovat erikoistuneet työskentelemään kehitysvammaisten parissa. Isossa-Britanniassa sairaanhoitajat voivat erikoistua kehitysvammatyöhön ja heidän ammattinimikkeensä on "Registered Nurse Intellectual Disability" RNID. (Hakkarainen i.a.) Kehitysvammatyö on haastavaa ja kehitysvammaisia henkilöitä tulee hoitotyössä vastaan suuntautumisesta riippumatta. Siksi olisi tärkeää, että kehitysvammaisuudesta puhuttaisiin koulutuksessa enemmän. Kommunikaatio ongelmat ja tarpeiden tunnistaminen ovat haasteita kehitysvammaisten hoitotyössä. Kehitysvammaisten kanssa työskentelevien hoitajien ja ohjaajien puutteelliset tiedot kehitysvammaisuudesta ja kehitysvammaisuuden erityispiirteistä saattavat vaikuttaa siihen, että kehitysvammaisen henkilö ei saa tarpeeksi oman terveyden edistämiseen liittyvää informaatiota ja jää tarvittavien palveluiden saatavuuden

ulkopuolelle. (Hakkarainen i.a.) Kehitysvammaisten asiakkaiden hoito ja ohjaus on moniammatillista tiimityötä, johon tarvitaan useita eri ammattialojen edustajia sekä palvelutahoja.

Diakonisen hoitotyön näkökulmasta kehitysvamma työ on Nuorten Ystävät Palvelut Oy:llä kristillisten arvojen mukaista. Käytännön kristillisyyden toteuttaminen tarkoittaa, että jokainen henkilö on arvokas sellaisenaan vammasta tai sairaudesta riippumatta. Asiakas tulee huomioida yksilönä ja rakentaa hänelle turvallinen ja vakaa elinympäristö hänen henkilökohtaisten tarpeidensa mukaan. Hänet tulee kohdata arvokkaasti ja kokonaisvaltaisesti sekä kannustaa löytämään omia vahvuuksia ja voimavaroja ja sopeutua elämään sairauden tai vamman kanssa. Asiakasta voi kohdata kriisi, jolloin henkiset voimavarat loppuvat. Ohjaaja pystyy auttamaan asiakasta hengellisissä asioissa olemalla aidosti läsnä ja kuuntelemalla. Oppaasta löytyy myös tieto seurakuntien palveluista. Osalla asiakkaista on hengellisiä tarpeita, joihin ohjaajat eivät aina kykene vastaamaan. Ohjaaja voi pyytää avuksi seurakunnan diakoniatyöntekijöitä tai kehitysvamma papin. Oppaan sisältöä voi hyödyntää myös seurakunnan diakoniatyössä. Diakoniatyön asiakkaina on paljon kehitysvammaisia, jotka tarvitsevat tukea ja ohjausta, selviytyäkseen elämästään. Monessa seurakunnassa on oma kehitysvamma työntekijä. Toimintaa kehitysvammaisten parissa on erilaisten kerhojen sekä laitos- ja kotikäyntien muodossa. Lisäksi itsenäisesti tai tuetusti asuvia kehitysvammaisia osallistuu erilaisiin seurakunnan toimintoihin ja Jumalanpalveluksiin. Seurakunnan diakoniatyöntekijä voi olla todella tärkeässä roolissa kehitysvammaisen elämässä ja tällöin myös ohjauksen merkitys korostuu. Diakoniatyöntekijän tietous kehitysvammaisen palveluista on tärkeää ja hyvänä apuna työssä.

Opinnäytetyöprosessin aikana tapasimme säännöllisesti yhteistyökumppaneita. Heiltä saatiin ohjeita ja arvioita työstämme säännöllisesti koko prosessin ajan. Vierailimme myös yhdessä Nuorten ystävät palvelut Oy:n tehostetussa palveluasumisyksikössä, jossa juttelimme opinnäytetyöstämme yksikön ohjaajien kanssa. Ohjaajilta saimme kokemusperäistä tietoa kehitysvammaisten arjesta, heidän hoitamisesta ja ohjaamisesta. Toinen opinnäytetyön tekijöistä työskentelee tehostetussa palveluasumisyksikössä, joten käytännön tietoa tuli kokemuk-

sen kautta. Säännöllisellä ja aktiivisella tiedon keruulla olemme oppineet analysoimaan ja tutkimaan kriittisesti saatavilla olevaa tietoa. Tietoa on ollut paljon, mutta monet lähteet ovat olleet vanhoja eivätkä vastaa nykypäivän kuvaa kehitysvammaisuudesta. Diakoninen hoitotyö perustuu hoitotieteen lisäksi myös teologiaan. Diakonia- sana on alun perin peräisin Kreikasta. Diakonia- sanaa voidaan käyttää aineellisen avun antamisesta ja Jumalan sanan levittämisestä. Kristillinen diakonia on peräisin Raamatusta. Toivon antaminen, sielunhoito ja rukoukset ovat osa diakonista hoitotyötä. (Veijola 2002, 13.)

Kehitysvammaisten ohjaajille tulisi järjestää koulutusta säännöllisesti, jotta ohjaajat saisivat ajantasaista tietoa. Opinnäytetyöprosessin aikana opittiin paljon kehitysvammaisuudesta sekä siitä, miten kehitysvammaisuus nähdään nyky-yhteiskunnassamme. Kehitysvammaisten oikeudet ovat samat kuin muillakin ihmisillä ja he ovat yhteiskuntamme täysivaltaisia jäseniä. Jokaisella kehitysvammaisella on omat kykynsä ja vahvuutensa. Vamma tai sairaus rajoittaa osaa toiminnoista. Ihmisten käsitys kehitysvammaisuudesta on muuttunut positiivisemmaksi ja sallivammaksi. Lait ja asetukset turvaavat sen, että kehitysvammaisella henkilöllä ovat mahdollisuudet tasapainoiseen ja monipuoliseen arkeen.

Laadukas opas ohjaajille on selkeä ja kaikki tieto on siitä helposti saatavilla. On tärkeää, että tietoa voi muokata ja päivittää, jotta opas olisi myös tulevaisuudessa käyttökelpoinen. Sosiaali- ja terveysalalla kirjallinen raportointi ja sähköiset asiakirjat ovat yhä oleellisemmassa osassa. Niiden avulla tietoa hyödynnetään erilaisissa työtehtävissä ja päätöksenteossa. Hoitotyössä kirjallinen raportointi tarkoittaa tiedon siirtämistä työvuorosta toiseen kirjallisesti. Tutkimusten mukaan tämä on osoittautunut suullista raportointia tehokkaammaksi. On tärkeää että kaikki tieto asiakkaista ja ohjeet heidän asioiden hoitamisesta löytyvät kirjallisena. Näin myös uusien työntekijöiden ja sijaisten on helppo toimia työyksiköissä. Opas on sähköisessä muodossa työpaikkakohtaisella työasemalla, jotta sitä olisi helppo päivittää ja tarvittaessa tulostaa ohjaajien käyttöön. (Roivas & Karjalainen 2013, 148.)

5.1 Eettisyys

Opinnäytetyön eettisten valintojen tavoitteena ovat oikeudenmukaisuus, tasa-arvoinen vuorovaikutus sekä ihmisten kunnioitus. Eettisyys näkyy aiheen valinnassa, tiedon hankinnassa ja siinä, miten tuloksista ja prosessista puhutaan ja miten niitä sovelletaan. Opinnäytetyön erivaiheisiin sisältyy paljon eettisiä valintoja. Tutkijalta edellytetään kriittisyyttä toiminnassaan prosessin eri vaiheissa. Hankitun tiedon tulee olla paitsi luotettavaa myös merkityksellistä tehtävän kannalta. Kun työtä aletaan tekemään, tarvitaan yhteistyökumppaneilta tutkimuslupa. Tämä edellyttää, että tutkimusluvan antaneita informoidaan työstä ja työn tavoitteista. (Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä 2010, 12-13.)

Eettinen työote näkyy opinnäytetyössä esimerkiksi lähdekritiikissä. Olemme käyttäneet luotettavia ja mahdollisimman tuoreita lähteitä sekä merkinneet kaikki käyttämämme lähteet lähdeluetteloon sekä tekstiin. Joissakin kohdissa käytimme vanhempia lähteitä. Opinnäytetyöstä tehtiin kirjallinen sopimus Nuorten ystävät palvelut Oy:n kanssa. Sopimuksella sitouduimme noudattamaan yhteistyökumppanimme arvoja, ehtoja ja toimintatapoja. Sovimme prosessin kulusta ja aikatauluista, joita olemme noudattaneet koko prosessin ajan. olemme pitäneet säännöllisesti yhteyttä yhteistyökumppaneihimme ja saaneet heiltä ohjeita ja toiveita työn edetessä. Prosessin eri vaiheissa olemme huomioineet yhteistyökumppanimme ohjeistukset, toiveet ja periaatteet. Teimme oppaan yhteistyökumppanimme toiveita kunnioitten, jotta siitä tulisi mahdollisimman paljon heidän tarpeitaan palveleva kokonaisuus.

Työntekijöinä meillä on työhömmme tekijänoikeudet. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 162.) Opinnäytetyö jää Nuorten ystävät palvelut Oy:n käyttöön ja tuotteen käyttöoikeudet sekä vastuu tietojen päivittämisestä ja muokkauksesta siirtyvät Nuorten ystävät palvelut Oy:lle tuotteen valmistumisen jälkeen. Työmme on julkinen. Siihen ole kerätty sellaista tietoa, joka on salassa pidettävää.

5.2 Luotettavuus

Luotettavuus on tärkeä osa opinnäytetyötä. Opinnäytetyön raportti on sidoksissa tapaan, jolla tarkastellaan aihetta. Onkin tärkeää, että tutkija perustelee oman lähestymistapansa ja tiedonkeruu menetelmät. Opinnäytetyön raportissa on tärkeä käyttää toisilta saamaa tietoa, jotka omaavat vankan tietoperustan. Lähteisiin tulee suhtautua kriittisesti. Tunnetun, asiantuntijaksi tunnustetun tekijän ajantasainen lähde on yleensä varmin valinta. Lähteistä kannattaa aina valita mahdollisimman tuoreet koska useimmilla aloilla tutkimustieto muuttuu nopeasti. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 72.) Opinnäytetyömme aihe on sellainen, jonka tutkimustieto sekä lait muuttavat nopeaa tahtia. Alalla työskentelevien on vaikea pysyä muutoksessa mukana. Työssämme lähteiden kriittinen arviointi tuli esiin monessa vaiheessa.

Opinnäytetyömme on merkityksellinen työyhteisölle. Se on suunniteltu niin, että ohjaajien on helppo käyttää sitä työssään, kun luotettavan tiedon löytyminen on työlästä ja aikaa vievää. Teoreettista tietoa kerättyä olemme käyttäneet luotettavia lähteitä sekä yhteistyökumppaneidemme antamia tietoja. Yhteistyökumppanimme antoivat myös hyviä vinkkejä siitä, millaisia lähteitä työssämme kannattaa käyttää. Lähteet ovat pääsääntöisesti kotimaisia. Lopputuloksena syntyi luotettava ja johdonmukainen opas, joka sopii Nuorten ystävät ry:n henkilökunnalle heidän arkityönsä tueksi.

LÄHTEET

Haarni, Ilkka; 2006. Keskenikäistä yhdenvertaisuutta i.a. Viitattu 15.5.2015.

[https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77988/R6-2006
VERKKO.pdf?sequence=1](https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77988/R6-2006%20VERKKO.pdf?sequence=1)

Hakkarainen, Katja 2014. Kehitysvammaisen hoitotyön erityispiirteet. Turun Yliopisto. Kandidaatintutkielma. Hoitotiede. Viitattu 19.10.2015.

http://lastenneurologianhoitajat.yhdistysavain.fi/@Bin/152419/Hakkarainen+Katja+2014_Kehitysvammaisen+hoitoty%C3%B6n+erityispiirteet.pdf

Hintsala, Susanna 1997, Tuettua vuorovaikutusta- selkoryhmän ohjaajan opas. Helsinki. Hakapaino Oy.

Kaski, Markus; 2002. Kehitysvammaisuuden kuva i.a. Viitattu 4.4.2015.

http://www.finnanest.fi/files/sulat_kaski.pdf

Kaski, Markku (toim.); Manninen, Anja; Pihko, Helena 2009. Kehitysvammaisuus. Helsinki: WSOY.

Kehitysvammaistentukiliitto; Kehitysvammaiset ihmiset työelämässä 2012 i.a.

Viitattu 15.5.2015. http://www.kehitysvammaliitto.fi/suomeksi/kehittaminen/aikaisemat-kehittamishankkeet/monenlaisia_tuloksenteikkoja/tyonantajalle/kehitysvammaiset-ihmiset-tyoelamassa/

Kehitysvammaistentukiliitto: Palvelusuunnitelma i.a. Viitattu 2.5.2015

<http://www.kvtl.fi/fi/lakineuvonta/aihealueet-aakkosittain/palvelut-ja-tukitoimet/palvelusuunnitelma/>

Kilpailu ja kuluttajavirasto: palveluasumisen sopimukset ja maksaminen i.a. Viitattu 15.10.2015.

<http://www.kkv.fi/Tietoa-ja-ohjeita/Ostaminen-myyminen-ja-sopimukset/asuntokauppa/palveluasuminen/>

Kotisalo, Helena 2005. Diakonisen hoitotyön toteutuminen diakoniassa. Diakonian tutkimus- aikakauskirja 1/2005.

- Kyngäs, Helvi; Kääriäinen, Maria; Poskiparta, Marita; Johansson, Kirsi; Hirvonen, Eila & Renfors, Timo 2007. Ohjaaminen hoitotyössä. WSOY.
- Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista. Viitattu 14.1.2015. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1987/19870380>
- Nuorten Ystävät; Asumispalvelut i.a. Viitattu 19.6.2015. https://www.nuortenystavat.fi/palvelut/vammaispalvelut_/asumispalvelut
- Nuorten Ystävät i.a. Vammaispalvelut. Viitattu 19.10.2015.
- <http://www.nuortenystavat.fi/index.php?8204>
- <http://www.nuortenystavat.fi/palvelut/vammaispalvelut>
- https://www.nuortenystavat.fi/palvelut/vammaispalvelut_/osaaminen
- Nuorten Ystävät: Yhteiset arvot ovat toimintamme perusta i.a. Viitattu 15.8.2015
- <http://www.nuortenystavat.fi/jarjestokonserni/arvot>
- Onnismaa, Jussi 2007. Ohjaus- ja neuvontatyö. Aikaa, huomiota ja kunnioitusta. Helsinki. Gaudeamus Oy.
- Roivas, Marianne & Karjalainen, Anna-Liisa 2013. Sosiaali- ja terveystieteen viestintä. Helsinki. Edita.
- Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos. Vammaispalvelujen käsikirja 2015. Palveluasuminen. Viitattu 15.10.2015. <https://www.thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/itsenaisen-elaman-tuki/asuminen/palveluasuminen>
- Veijola, Timo 2002. Diakonian juuret Raamatussa. Teoksessa Riitta Helasvuori, Esko Koskenvesa, Pauli Niemelä & Juhani Veikkola, (toim.) 2002. Diakonian käsikirja. Jyväskylä. Kirjapaja.
- Vilka, Hanna & Airaksinen, Tiina 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Gummerus. Jyväskylä. Kirjapaino Oy.

LIITE 1

KEHITYSVAMMAISEN HENKILÖN PALVELUOPAS

OPAS TEHOSTETUNPALVELUASUMISEN OHJAAJILLE

Laura Alikoski

Janika Saastamoinen

SISÄLLYS

<u>1 JOHDANTO</u>	Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.
<u>2 TERVEYDENHUOLTOPALVELUT</u>	Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.
<u>2.1 Perusterveydenhuolto</u>	28
<u>2.2 Apuvälinepalvelut</u>	29
<u>2.3 Erityissairaanhoido</u>	30
<u>2.4 Hammashuolto</u>	31
<u>2.4 Mielenterveyspalvelut</u>	32
<u>3 KUNNAN MYÖNTÄMÄT PALVELUT</u>	33
<u>3.1 Kuljetuspalvelut</u>	33
<u>3.2 Henkilökohtainen avustaja</u>	34
<u>3.3 Työ- ja päivätoiminta</u>	34
<u>4 KELAN ETUUDET</u>	37
<u>4.2 Vammaisten tulkkauspalvelut</u>	38
<u>4.3 Lääkinnällinen kuntoutus</u>	40
<u>5 JÄRJESTÖT JA SEURAKUNTA</u>	42
<u>5.1 Säätiöt</u>	42
<u>5.2 Seurakunnat</u>	43
<u>5.3 Muita hyödyllisiä vinkkejä</u>	44
<u>LÄHTEET</u>	46

1 JOHDANTO

Tämä opas on tehty Nuorten Ystävät palvelut Oy:n tehostetun palveluasumisen ohjaajille. Tarkoituksena on, että opas on helposti kaikkien saatavilla ja tieto oppaasta löytyy nopeasti. Vuonna 2015 vammaispalvelulaki on muuttunut ja uusin tieto saatavilla olevista palveluista ei ole vielä kaikkien tiedossa. Tämä vuoksi opas on tärkeä työkalu asiakastyöhön.

Oppaasta löytyy kaikki oleellinen tieto saatavista olevista palveluista, joita voidaan asiakkaalle hakea palvelusuunnitelman perusteella. Palvelusuunnitelma on asiakkaan kotikunnan kanssa yhteistyössä laadittu suunnitelma, jossa arvioidaan asiakkaan toimintakyky ja asiakkaan palveluntarve. Palvelusuunnitelma on siis ohjaajan ”punainenlanka”, jonka avulla hän huolehtii, että asiakkaalla on kaikki hänen tarvitsemansa palvelut saatavilla. Nuorten Ystävät palvelut Oy:n ohjaajilla on vastuu tehdä asiakkaan kuntoutussuunnitelma. Kuntoutussuunnitelman avulla palvelusuunnitelmaa voidaan laatia asiakkaan henkilökohtaisten tarpeidensa mukaisesti. Asiakkaan kuntoutussuunnitelma käydään läpi kuntapalavereissa ja lääkärikäynneillä. Lääkärikäynneillä saadaan tarvittavat todistukset esimerkiksi Kelan hakemusten täyttöä varten. Lääkärikäynneiltä saatavat lausunnot ja todistukset ovat avuksi kuntoutussuunnitelmaa laadittaessa.

Kehitysvammaisten palvelut ja erityispalvelut muodostuvat sosiaalihuollon, kehitysvamma- ja vammaispalvelulain mukaan. Kehitysvammalaki on toissijainen laki sosiaalihuoltolakiin nähden. Vammaispalvelulain nojalla tulevien tukitoimien ja palveluiden tulisi edistää vammaisen henkilön omatoimista suoriutumista. Tarkoitus ei siis ole tehdä asioita henkilön puolesta, vaan tukea hänen selviytymistään arjessa mahdollisimman omatoimisesti.

2 TERVEYDENHUOLTO

2.1 Perusterveydenhuolto

Yksikön vastuusairaanhoitaja	Ohjaajat
<p>Huolehtii ilmoituksen terveysaseman valinnasta uuden asiakkaan tultua yksikköön. (muut kuin muhoslaiset asiakkaat).</p>	<p>Ajanvaraus akuuteissa tilanteissa Muhoksen terveyskeskukseen</p> <p>Kiireellinen ajanvaraus 08 - 5587 0201</p> <p>Kiireetön ajanvaraus 08 - 5587 0200</p> <p>Päivystys klo 16:n jälkeen ja viikonloppuisin OSYP: 08 - 315 2655</p>
<ul style="list-style-type: none"> - Huolehtii, että yksikössä on tarvittavat laboratorio näyteasiat ja näytetarrat. - Soittaa terveyskeskukseen / Tahkokankaalle laboratorio koe vastauksista ja tarvittaessa välittää tiedon asiakkaan omaisille. 	<ul style="list-style-type: none"> - Vastuusairaanhoitajan ollessa pois, lääkevastaava/ vuorovastaava ottaa vastuun asioiden hoidosta ja informoi asiasta vastuusairaanhoitajaa sähköpostitse, sekä tekee tarvittavat merkinnät Nappulaan.

Terveyskeskus käynteihin tilataan asiakkaalle tarvittaessa Kelan taksi. Terveyskeskuksesta saa todistuksen lääkärikäynnistä taksimatkoja varten. Taksi tilataan numerosta: **0100 865 00**

Kun soitat tilausnumeroon, sinulta kysytään seuraavia matkaan liittyviä tietoja:

1. Nimi ja henkilötunnus
2. Osoite, mistä auto noutaa sinut
3. Matkan kohde
4. Kellonaika, jolloin sinun tulee olla perillä hoitoyksikössä

5. Apuvälineet ja saattaja
6. Puhelinnumero, josta sinut tavoittaa.

HUOM! Samassa kyydissä voi olla myös muita matkustajia. Muista näyttää kuljettajalle asiakkaan Kela-kortti.

2.2 Apuvälinepalvelut

Apuvälinepalvelut ovat asiakkaalle maksuttomia. Apuvälineitä saa terveyskeskuksesta tai sairaanhoitopiirin apuvälineyksiköstä tai Kelan kautta. Apuvälinehuoltopalveluihin kuuluu:

- Apuvälineiden käytön opastus
- Huolto
- Apuvälineiden uusiminen

Apuvälineiden korjaus ja huolto ovat apuvälineen luovuttaneen tahon vastuulla.

Apuvälineen rikkouduttua on oltava yhteydessä apuvälineen luovuttaneeseen tahoon mahdollisimman pian uuden apuvälineen saamiseksi asiakkaalle.

<u>Perusterveydenhuollon apuvälinelainaamo:</u>	<u>Erikoissairaanhoidon apuvälinelainaamo:</u>
<p>Pääasiassa perusosaamista vaativat apuvälineet, kuten liikkumisen ja aistitoimintojen apuvälineitä.</p> <p>Ohjaaja tai asiakkaan omainen voi olla suoraan yhteydessä terveyskeskuksen apuvälinelainaamoon.</p> <p>Terveyskeskuksista saa perusosaamista vaativia apuvälineitä, kuten esimerkiksi korotus tukia wc istuimiin tai lyhytaikaiseen käyttöön tarkoitettuja pyörätuoleja.</p> <p>Asiakas itse, ohjaaja tai niin halutessaan asiakkaan läheinen voi olla itse suoraan yhteydessä terveyskeskuksen apuvälinelainaamoon.</p>	<p>Tarvitaan yleensä lääkärin lähete. Asiakkaan mahdollinen apuvälineiden tarve katsotaan yhdessä esim. fysioterapeutin ja oman hoitavan lääkärin kanssa.</p> <p>Erikoissairaanhoidon apuvälinekeskuksessa työskentelee apuvälinealan asiantuntijoita, jotka yhdessä asiakkaan kanssa katsovat hänen tarpeisiinsa soveltuvan apuvälineen. Esimerkiksi pitkäaikaiseen käyttöön tulevat apuvälineet, kuten tukijalkineet hankitaan erikoissairaanhoidon apuvälinelainaamon kautta. Mukana apuvälineen valinnassa voi olla myös asiakkaan oma fysioterapeutti.</p> <p>PPSHP:n apuvälinepalvelut:</p> <p>Osoite: Kiviharjunlenkki 4, 90220 Oulu.</p> <p>Puh: 0400 242 993</p>

	Apuvälinelainaamoon voi mennä ilman ajanvarausta silloin, kun kyseessä on hygienian ja liikkumisen perusvälineiden arviointi ja lainaus.
--	--

Vastuusairaanhoitaja ja asiakkaan omaohjaaja huolehtivat, että asiakkaalla on käytössään tarvittavat apuvälineet ja että niiden huolto ja kunto ovat asianmukaiset.

Huomioitavaa: Vammaispalveluiden apuvälineet ovat osa palvelusuunnitelmaa. Aloitteen tekijöinä apuvälineiden hankkimiseen voivat olla esimerkiksi ohjaajat tai fysioterapeutit. Apuvälineiden tarve arvioidaan usein terveydenhuollossa ja erikoisempiin apuvälineisiin tarvitaan usein lääkärinlausunto. Asiakas voi saada taloudellista tukea apuvälineiden hankintaan sosiaalitoimelta esimerkiksi maksusitoumuksella. Asiakas voi myös itse kustantaa itselleen haluamiaan apuvälineitä, mikäli lääkäri ei katso näitä välttämättä tarpeellisiksi, mutta asiakas itse haluaa ne hankkia.

2.3 Erityissairaanhoito

Erikoissairaanhoitolaissa on määritelty, että ne palvelut, joita vaativuuden tai harvinaisuutensa vuoksi ei ole tarkoituksenmukaista järjestää omassa terveyskeskuksessa on järjestettävä siellä, missä niitä kyetään tarjoamaan.

Kehitysvammahuollon poliklinikalla tehdään neuvolakäyntejä ja lääkärit voivat tehdä lääkemutoksia potilaalle. Kehitysvammahuollon poliklinikoille tarvitaan aina maksusitoumus kunnalta. Vastuusairaanhoitaja huolehtii, että maksu-

sitomusasiat ovat asiakkaalla kunnossa haettaessa erityisterveydenhuollon palveluita. Maksusitomusasiat hoidetaan asiakkaan oman sosiaalityöntekijän kanssa, jonka yhteystiedot näet Nappulasta perustiedot välilehdeltä.

Lääkärikäynneillä tuodaan esille asiakkaan kokonaispalveluiden tarve ja pyydetään lääkäriltä tarvittavat suositukset/ lääkärinlausunnot.

2.4 Hammashuolto

Hammashoito on järjestetty Oulussa asuinalueen mukaan. Aikuiset hakeutuvat hampaiden terveystarkastuksiin jonotuksien kautta. Oulun kaupungilla on käytössä keskitetty ajanvarauspalvelu, jonka kautta varataan ajat kaikkiin Oulun kaupungin hammashoitoloihin. Muhoksen hammashoitolan asiakkaiden aika varataan suoraan Muhoksen hammashoitolasta, eli ei keskitetyn hammashoitolan kautta. Kuitenkin viikonloppuisin hammassärkypäivystys on Oulussa. Halutesaan asiakas voi käyttää myös yksityisen hammaslääkäreiden palveluita.

<p>Muhoksen hammashoitola: Ajanvaraus tehdään omalta hammaslääkäriltä. Listan asiakasjaosta näet: Muhos.fi/terveys/suunterveydenhoito</p> <p>Hammaslääkärit</p> <p>Hammaslääkäri 1 044 4970 180</p> <p>Hammaslääkäri 2 044 4970 181</p> <p>Hammaslääkäri 3 044 4970 182</p> <p>Hammaslääkäri 4 044 4970 186</p>	<p>Oulun kaupunki keskitetty ajanvaraus:</p> <p>Ma- To 7.45-16</p> <p>Pe 7.45-15</p> <p>puh 08</p> <p>5584 6430</p> <p>Viikonloppuisin ja arkipyhinä hammaslääkäripäivystys on osoitteessa Aapistie 3.</p> <p>Päivystys: kello 10-15</p>	<p>Muina aikoina äkillisissä suun ja hampaiden tapaturmissa voi olla yhteydessä OYS:n yhteispäivystykseen.</p> <p>puh: . 08 315 2655</p>
--	---	---

	puh: 044 7036 426	
--	--------------------------	--

2.4 Mielensterveyspalvelut

Perusterveydenhuollossa on hoidettavissa kehitysvammaisten tavanomaisia mielensterveyshäiriöitä. Vaativimmat mielensterveysongelmat keskitetään erikois-sairaanhoidon ja kehitysvammaisten erityissterveyspalvelujen työryhmille. Akuuteissa tilanteissa voi olla yhteydessä terveyskeskuslääkəriin, joka voi antaa lähetteen psykiatriseen tarkkailuun/ tutkimuksiin. Oma hoitava lääkäri esimerkiksi erikois-sairaanhoidossa Tahkokankaan palvelukeskuksessa tuntevat yleensä asiakkaat hyvin ja osaavat arvioida jatkohoidon tarvetta. He voivat tehdä lähetteen esimerkiksi tarkkailujaksolle, jolloin asiakkaan tilaa voidaan arvioida ja kokeilla eri lääkitys vaihtoehtoja turvallisesti.

3 KUNNAN MYÖNTÄMÄT PALVELUT

3.1 Kuljetuspalvelut

Vaikeavammaiset voivat hakea kuljetuspalveluja omalta kunnaltaan, mikäli heillä on vaikeuksia päästä kulkemaan julkisilla kulkuvälineillä. Kuljetuspalvelukokonaisuudessa huomioidaan asiakkaan yksilölliset tarpeet, esimerkiksi tarvitseeko asiakas kuljetusavustusta vai autoavustusta.

Mihin voidaan myöntää:

- Työ- ja opiskelumatkoihin.
- Asiointi- ja virkistysmatkoihin, esimerkiksi kotilomalla käymiseen.

Mihin kuljetuspalvelua ei voida käyttää:

Kuljetuspalvelua ei voida käyttää lääkäri, kuntoutus tai terveydenhuollon matkoihin.

Miten haetaan:

Kuntien internetsivustolta löytyy hakemuslomakkeita. Muista lisätä tarvittavat liitteet. Hakemuksen tekee ensisijaisesti omaohjaaja. Oma ohjaaja huolehtii myös, että vastuusairaanhoitaja ja vastaava ohjaaja ovat tietoisia hakemuksen jättämisestä. Jos asiakkaan omaiset haluavat tehdä hakemuksen itse, voi ohjaaja opastaa heitä hakemuksen täyttämässä.

Hakemuksen liitteet:

Lääkärintodistus liikkumis- ja toimintakyvystä. Lääkärintodistusta ei kuitenkaan aina vaadita pitkäaikaisen asiakkaan kohdalla.

3.2 Henkilökohtainen avustaja

Jos henkilö tarvitsee vaikeavammaisuutensa perusteella toistuvasti toisen henkilön apua suoriutuakseen päivittäisistä toiminnoistaan, on hänellä mahdollisuus henkilökohtaiseen avustajaan. Henkilökohtainen apu kohdistuu niihin toimiin, jotka henkilö tekisi itse, mikäli vamma tai sairaus ei toiminnan tekemistä estäisi. Avun tarve ei saa johtua pääasiassa ikääntymisen liittyvistä sairauksista ja toimintarajoitteista. Etenevä vamman tai sairauden takia voidaan myös myöntää henkilökohtaista apua, jos avun tarve on toistuva ja henkilö tarvitsee apua suoriutuakseen päivittäisistä toiminnoistaan. (Oulun kaupunki, Henkilökohtainen apu i.a)

Miten haetaan:

Henkilökohtaisen avun hakeminen tapahtuu vammaispalveluhakemuksella, joka esimerkiksi löytyy Oulun kaupungin internet sivustolta. Jokaisella kunnalla on kuitenkin omat hakemukset, joten muista tarkistaa asiakkaan koti kunnan sivuilta oikea hakemus paperi. Hakemuksessa tulee käydä ilmi hakijan vamma tai sairaus. Lisäksi hakemuksessa tulee selvittää päivittäisen avun tarve. Hakijana tulee olla asiakas, ei asumisyksikkö. Oma ohjaaja auttaa asiakasta/ omaisia hakemuksen teossa.

Hakemuksen liitteet:

lääkärintlausunto terveydentilasta ja tarvittaessa muu asiantuntijalausunto.

3.3 Työ- ja päivätoiminta

Vammaispalvelulain 8§ nojalla, on kunnan järjestettävä vaikeavammaiselle henkilölle päivätoimintaa, mikäli henkilö sairautensa tai vammansa vuoksi tarvitsee

tätä palvelua suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista. Vammaispalvelulain mukaan kunnalla on velvollisuus järjestää vammaiselle henkilölle päivätoimintaa. Kuntouttava ja elämään sisältöä tuova toiminta kuuluvat kehitysvammaisen henkilön palveluihin, joita tuottavat kunnat, yksityiset palveluntuottajat sekä erityishuollon kuntayhtymät.

Vammaispalvelulain perusteella tuleva päivätoiminta on kuitenkin toissijaista sosiaalihuoltolain määrittelemään työtoimintaan nähden. Mikäli vaikeavammaisella henkilöllä ei ole sairauden tai vamman aiheuttaman erittäin vaikean toimintarajoitteen vuoksi mahdollisuus osallistua sosiaalihuoltolain mukaiseen työtoimintaan, palvelu on järjestettävänä vammaislain mukaisena päivätoiminta vaikeavammaiselle henkilölle.

Päivätoiminta on järjestettävä vammaispalvelulain mukaan kodin ulkopuolella. Päivätoimintojen tarkoitus on edistää sosiaalista vuorovaikutusta ja tukea itsenäisesti selviytymistä arkielämän toiminnoissa. Asiakkaan palvelusuunnitelmassa määritellään, kuinka paljon työ tai päivätoimintoja asiakkaalle on suunniteltu ja missä ja miten ne on tarkoitus toteuttaa. Päivätoiminta on asiakkaalle maksutonta. Mikäli päivätoimintoihin tarvitaan kuljetusta ja ateriat on järjestetty päivätoiminnoissa, voidaan niistä kuitenkin periä asiakkaalta maksu.

<u>Päivätoiminta</u>	<u>Työtoiminta</u>
<ul style="list-style-type: none"> - Kunnalla on velvollisuus järjestää. - Perustuu asiakkaan henkilökohtaiseen palvelusuunnitelmaan ja päivätoimintojen viikoittainen tuntimäärä määritellään palvelusuunnitelmassa. - Yleensä vaikea vammaisille henkilöille, jotka eivät voi osallistua sosiaalihuoltolain mukaiseen työtoimintaan. - Päivätoiminnassa tavoitteena on tukea itsenäisessä elämässä selviytymistä, eli pyritään vahvistamaan niitä taitoja, joita tarvitaan arkielämän toiminnoissa. - Päivätoiminnassa voidaan esimerkiksi harjoitella ruoanlaittoa, 	<ul style="list-style-type: none"> - Sosiaalihuoltolain mukainen työtoiminta on ensisijainen palvelu päivätoimintaan nähden, joka on määritelty vammaispalvelulaissa. - Perustuu asiakkaan henkilökohtaiseen palvelusuunnitelmaan ja työtoimintojen viikoittainen tuntimäärä määritellään palvelusuunnitelmassa. - Asiakkaalla on mahdollisuuksien mukaan mahdollista osallistua osittain sekä päivä että työtoimintaan. - Työtoimintaa voivat olla esimerkiksi kiinteistöhuollon eri tehtävät, pakkaustyö, puutyöt ja keittiötyöt.

<p>liikuntaa, sosiaalisia taitoja sekä luovaa toimintaa.</p> <ul style="list-style-type: none"> - päivätoiminta on maksutonta asiakkaalle, mutta kuljetuksesta ja aterioista voidaan periä maksu.	<p><u>Avotyötoiminta</u></p> <p>Avotyötoiminta on toimintamalli, jossa kaupungit järjestävät työtoimintaa tavallisilla työpaikoilla siten, että avotyötoiminnassa oleva henkilö ei ole kuitenkaan työsuhteessa työnantajaan, vaan hän on huoltosuhteessa työ- tai toimintakeskukseen.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Määritellään asiakkaan henkilökohtaisessa palvelusuunnitelmassa.
--	---

4 KELAN ETUUDET

Eläke: Sairaseläke ja kuntoutusraha

Etuudet voi hakea vammaistuen erityiskustannuksia, jotka sairaus tai vamma aiheuttaa. Kustannuksia tulee yleensä olla vähintään 6 kuukauden ajalta. Erityiskustannuksia voivat olla sairaanhoito- ja lääkekulut, kotipalvelun tai kotisairaanhoidon kustannukset sekä matkakustannukset, jotka aiheutuvat hoidon tai kuntoutuksen matkoista.

<u>Vammaistuki</u>	<u>Eläkettä saavan hoitotuki</u>	<u>Asumistuki</u>
Palvelunumero: Vammaistuet: 020 692 211 <ul style="list-style-type: none"> - vammaistuki, eläkettä saavan hoitotuki 	Palvelunumero: Vammaistuet: 020 692 211 <ul style="list-style-type: none"> - vammaistuki, eläkettä saavan hoitotuki 	Palvelunumero: Asumistuet:020 692 20
<ul style="list-style-type: none"> - perusvammainen tuki: - korotettu vammaistuki: - Ylin vammainen tuki: 	<ul style="list-style-type: none"> - perushoitotuki - korotettu hoitotuki - ylin hoitotuki 	<ul style="list-style-type: none"> - yleinen asumistuki - eläkkeen saajan asumistuki

Miten haetaan: Kaikki asukkaan tarvitsemat Kelan etuuden hakee omaohjaaja tai yhteistyössä asukkaan omaisten kanssa. Huolehdi, että asiakkaalla on tarvittavat liitteet hakemuksensa yhteydessä.

4.2 Vammaisten tulkkaukspalvelut

Kenelle:

Vammaisen tulkkaukspalveluita voidaan saada henkilöille, joilla on ongelmia kuulon, näön tai puheen tuottamisessa. Vammainen henkilö, joka tarvitsee tulkkauksta opintoihin, työssä käymiseen, asiointiin, yhteiskunnalliseen osallistumiseen tai harrastuksiin ja virkistytymiseen voidaan myöntää tulkkaukspalvelua. Tulkkaukspalvelun käyttö edellyttää, että asiakas pystyy ilmaisemaan itseään tulkkauksen avulla ja että asiakas kykenee käyttämään jotain toimivaa kommunikointimenetelmää, esimerkiksi kirjoitustulkkauksta tai viittomia. (Kela, vammaisten tulkkaukspalvelut, 2015.)

Asiakas, joka on kuulo- tai puhevammainen on oikeutettu käyttämään tulkkaukspalveluita 180 tuntia vuodessa. Asiakkaalla joka hakee tulkkipalveluita sekä kuulo että näkövamman vuoksi, on oikeus käyttää tulkkaukspalvelua vähintään 360 tuntia vuodessa. Tulkkaukspalveluiden käyttö on aina asiakkaalle maksutonta. Kelan järjestämät tulkkaukspalvelut tilataan keskitetystä ajanvarauksesta. Pääasiassa asiakkaan itse täytyy tilata tulkki itselleen, mutta valtakirjalla tulkin voi tilata myös hänen määräämänsä henkilö, kuten esimerkiksi palveluasumisen ohjaaja. (Kela, vammaisten tulkkaukspalvelut, 2015.)

Miten haetaan:

Tulkkaukspalveluita haetaan vain kerran täyttämällä hakemus, joka löytyy Kelan nettisivuilta. Liitteenä tulee olla sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisen lausunto siitä, millaisen tulkkaukspalvelun tarpeen ko. sairaus tai vamma aiheuttaa.

Kelan tulkkaukspalvelun tulkki tilataan Kelan välityskeskuksesta.

Kuulo- ja kuulonäkövammaiset asiakkaat:

puhelin/suomenkieliset	020 634 5500
tekstiviestit	020 634 5502
3G-puhelut	020 634 5504

tekstipuhelin 020 634 5501

sähköposti kuulo.tulkkitilaus@kela.fi, Suomeksi
horsel.tolkbestallning@fpa.fi, Ruotsiksi

Puhevammaiset asiakkaat:

puhelin/suomi	020 634 5520	
tekstiviestit	020 634 5522	
3G-puhelut	020 634 5504	
sähköposti	puhe.tulkkitilaus@kela.fi , ning@fpa.fi	tal.tolkbestall-

4.3 Lääkinnällinen kuntoutus

Lääkinnällisen kuntoutuksen (eli toimintakykykuntoutuksen) tarkoituksena on ylläpitää tai parantaa fyysistä, psyykkistä sekä sosiaalista toimintakykyä. Sen tavoitteena on tukea kuntoutujan itsenäistä suoriutumista päivittäisissä toiminnoissa sekä elämäntilanteen hallinnassa. Alle 65-vuotiaille vaikeasti vammaisille henkilöille on mahdollista hakea Kelan järjestämää kuntoutusta tai hakea korvausta kuntoutuksesta aiheutuneista kustannuksista. Kuntoutuksen tavoitteena on, että henkilö pystyisi selviytymään arkiselämän toiminnoista vammasta tai sairaudesta huolimatta. Vaikeavammaisen henkilön kuntoutus voidaan järjestää avoterapiana tai erilaisissa kuntoutuslaitoksissa. Vaikeasti vammaisille järjestetään myös erilaisia sopeutumisvalmennus- ja kuntoutuskursseja. Erilaisia terapi- oita voivat olla fysioterapia, toimintaterapia, puheterapia, musiikkiterapia, ratsas- tusterapia, psykoterapia, kuvataideterapia, lymfaterapia sekä neuropsykologinen kuntoutus. Lääkinnälliseen kuntoutukseen tarvitaan yleensä lääkärin suositus.

Kenelle:	Miten haetaan:
<ul style="list-style-type: none"> - Henkilö, jolla sairaudesta, vammasta tai viasta aiheutuu yleistä toiminnallista ja lääketieteellistä haittaa, jonka vuoksi tarvitaan vähintään vuoden kestävää kuntoutusta. - Haitta on niin suuri, että siitä koituu henkilölle huomattavia raskaita tai haittoja selviytyä joka päiväisistä toiminnoista, koulussa, kotona, työelämässä ja muissa elämäntilanteissa julkisen laitoshoidon ulkopuolella. - Henkilön tulee saada korotettu tai ylintä alle tai yli 16-vuotiaan vammaistukea tai korotettua- tai ylintä eläkettä saavan hoitotukea. - Kela järjestää ja rahoittaa myös harkinnanvaraista kuntoutusta, joka perustuu lakiin. Harkinnanvaraisen kuntoutuksen tarkoituksena on täydentää vaikeavam- 	<ul style="list-style-type: none"> - Saaminen edellyttää aina asianmukaisen ja ajantasaisen kuntoutussuunnitelman. Omaohjaaja huolehtii kuntoutussuunnitelman ajantasaisuudesta. - Kelan sivuilta löytyvät ajankohdittaiset tiedot kuntoutuskurssihausta ja palveluntuottajista kohdasta: Vaikeavammaisten lääkinällinen kuntoutus.

<p>maisten lääkinällistä kuntou- tusta sekä ammatillista kuntou- tusta.</p>	
---	--

5 JÄRJESTÖT JA SEURAKUNTA

5.1 Säätiöt

Erilaiset järjestöt tukevat kehitysvammaisten arkista elämää kodin ulkopuolella. Kehitysvammaisten tukiliiton tavoitteena on saada kehitysvammaisen ihmisten osallisuuden sekä perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Tukiliiton tavoitteena on myös tukea perheitä johon kuuluu kehitysvammaisen henkilö. Kehitysvammaisten tukiliiton kautta löytyy paljon tietoa kehitysvammaisuudesta ja erilaisista toiminnoista jotka tukevat kehitysvammaisten arkea. Kehitysvammaisten tukiliitto on valtakunnallinen kansalaisjärjestö ja heillä on toimintaa monilla paikkakunnilla, esimerkiksi Muhoksella.

Yhteystiedot:

Internetsivut: www.kvtl.fi

Pohjois-Suomen Aluetoimisto:

Isokatu 47 (4.krs.), 90100 Oulu

puh. 0207 718 254

Kehitysvammaisten Palvelusäätiö on valtakunnallinen palveluiden kehittäjä ja tuottaja, joka on kehitysvammaisten tukiliiton perustama säätiö. Keskeisimpinä toimintoina on vaikutustoiminta, lyhytaikaishoito, asuntojen rakennuttaminen ja hankinta, sekä erilaiset kehittämistoiminnat. Kehitysvammaisten palvelusäätiön toimisto sijaitsee Tampereella.

Yhteystiedot:

Internetsivut: www.kvps.fi

Kehitysvammaisten Palvelusäätiö

Pinninkatu 51

33100 Tampere

puh. 0207 713 500 (vaihde)

Kehitysvammaliitto kehittää palveluita ja alan tutkimuksia. Se edistää kehitysvammaisten ja muiden oppimisessa, kommunikoinnissa ja ymmärtämisessä tukea tarvitsevien ihmisten tasa-arvoa ja osallistumista yhteiskunnassa.

Yhteystiedot:

Internetsivut: www.kehitysvammaliitto.fi

Toimisto sijaitsee Helsingissä.

Puhelinvaihe numerossa 09 348 090 palvelee arkisin klo 9–15.

Kuntoutuksen edistämisyhdistys ry:n tarkoituksena on edistää iäkkään väestön ja ikääntyneiden vammaisten henkilöiden omatoimisuutta ja toimintakykyä. Yhdistys toimii yhteistyössä muiden järjestöjen, jäsenyhteisöjen, kuntien sekä kuntoutus vammaistyötä ja vanhustyötä tekevien toimijoiden kanssa.

Yhteystiedot:

Internetsivut: www.keynet.fi

Kuntoutuksen edistämisyhdistys KEY ry
PL 40 (käyntiosoite: [Oltermannintie 8](#))
00621 HELSINKI

5.2 Seurakunnat

Seurakunnat ja kirkot ovat olleet aloittamassa ja kehittämässä kehitysvammatyötä sekä palveluita Suomessa, sekä muualla Euroopassa. Kristillisen ihmiskäsityksen mukaan ihminen on luotu Jumalan kuvaksi eikä hänen arvonsa perustu tekoihin, asemaan tai ominaisuuksiin, vaan hän on arvokas, koska on olemassa.

Nuorten Ystävien yksi arvoista on rohkeus, joka toteutuu käytännön kristillisyydellä. Käytännön kristillisyyden merkitsee, että kaikki elämä on yhtä arvokasta vammaisuudesta riippumatta. Kirkon kehitysvammatyöhön kuuluu muun muassa erilaiset leirit kehitysvammaisille ja heidän läheisilleen, sekä erityisriippikoulut. Kehitysvammaisen kohdatessa elä-

män kriisitilanteita, tukea asiakkaan henkiseen jaksamiseen voi kysyä oman seurakunnan diakoniatyöntekijöiltä. Diakonin puoleen voi kääntyä kaikissa elämän kriisitilanteissa, kuten esimerkiksi vakavan sairastumisen seurauksena tai tueksi surutyöhön. Diakoniatyöntekijöiden yhteystiedot löydät seurakuntien omilta internet sivuilta. Esimerkiksi Muhoksen seurakunnalla on kaksi diakoniatyöntekijää. Seurakuntien toimintoihin kuuluu myös vammaispalveluita, mm. erilaisia tapahtumia ja kerhoja. Suomen evankelisluterilaisella kirkolla on Oulun alueella kaksi kehitysvammatyöhön erikoistunutta pappia. Heihin voi olla yhteydessä esimerkiksi jos kehitysvammainen henkilö tarvitsee apua surutyöhön.

Kehitysvammatyön pastorit:

Elina Hyvönen

elina.hyvonen@evl.fi

Isokatu 17, PL 122, 90101 Oulu

Hanna Fähnrich

hanna.fahnrich@evl.fi

[050 433 4104](tel:0504334104)

Isokatu 17, PL 122, 90101 Oulu

5.3 Muita hyödyllisiä vinkkejä

Kehitysvammaisille henkilöille on tarjolla monenlaisia leirejä ja kursseja. Kelan kautta voidaan hakea kuntoutus- ja sopeutumisvalmennuskursseille. Kesäisin monet järjestöt järjestävät kehitysvammaisille kesäleirejä ympäri Suomea. Esimerkiksi Kehitysvammaisten Tuki ry järjestää paikallisesti erilaisia leirejä. Tietoa näistä löytyy paikkakunnittain Kehitysvammaisten Tuki ry:n sivustoilta.

Lakiasioihin on saatavana tukea. Autismi- ja Aspergerliitto ry:lle oikeudellista neuvontapalvelua vammaisoikeusasioissa tuottaa lakiasiaintoyhdistys Jukka Kumpuvuori. Lakiasi-

aintoimisto sijaitsee Turussa, mutta he toimivat myös valtakunnallisesti. Lakiasiantois-
tosta voi kysyä neuvoja mm. kuljetuspalveluihin ja henkilökohtaiseen apuun liittyvissä lain-
opillisissa asioissa. (Kumpuvuori i.a). [http://www.kumpuvuori.fi/index.php?page=tervetu-
loa](http://www.kumpuvuori.fi/index.php?page=tervetu-
loa)

Lääkinnällisiä tukivaatteita on saatavilla Lymed Oy:ltä. Lymed Oy on Suomalai-
nen lääkinällisteknisiä tukivaatteita valmistava yritys. Tuotteet valmistetaan mit-
tataustyönä. Lymed tuotteita voidaan käyttää erilaisissa painehoittoa vaativissa
tilanteissa kuten esimerkiksi autistisien henkilöiden tukivaatteina.

Internetsivut: www.lymed.fi

Painevaatteita voi tiedustella myös ortopediseltä osastolta eri hoitojen yhtey-
dessä. Kehitysvammaisen henkilön on mahdollista saada omalta kunnalta mak-
susitoumus vaatteiden hankintaan.

LÄHTEET

Kaski, Markku; Manninen, Anja; Pihko, Helena 2009. Kehitysvammaisuus.

Sanoma Pro Oy, Helsinki.

Kansaneläkelaitos: www.kela.fi

Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos, vammaispalveluiden käsikirja: www.thl.fi.

Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri: Kehitysvammahuolto. <https://www.ppsHP.fi/kehitysvammahuolto/poliklinikkatoiminta>

Oulun kaupunki, terveystalot, hammashoito. <http://www.ouka.fi/oulu/terveystalot/hammashoitot>

Oulun kaupunki; henkilökohtainen avustaja: <http://www.ouka.fi/oulu/vammaisuus/henkilokohtaisen-avun-palkkaaminen>

Muhoksen kunta: <http://www.muho.fi/sosiaali-ja-terveys/suun-terveydenhoito/>